

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ЕСМАНОВ ОЛЕКСІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 336.13.051(477)](043.3)

**ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ
В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент *Балацький Євген Олександрович*, Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, завідувач кафедри управління та фінансово-економічної безпеки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Виговська Наталія Георгіївна*, Житомирський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, професор кафедри фінансів і кредиту;

кандидат економічних наук *Гупаловська Мирослава Богданівна*, Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри фінансів.

Захист дисертації відбудеться 1 липня 2015 р. о 12 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий 29 травня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, доцент

Т. Г. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Фінансово-економічна криза в Україні, яка сьогодні поглиблюється під впливом соціальної та політичної нестабільності, актуалізує завдання захисту національних фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих чинників, забезпечення фінансової безпеки (ФБ). Сьогодні однією зі значущих загроз ФБ України є зростання кількості та обсягів правопорушень у сфері використання державних фінансових ресурсів, несумлінне виконання посадових обов'язків відповідальними працівниками органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, суб'єктами господарювання державного і комунального секторів економіки. Тому організація ефективного контролю за рухом коштів, акумульованих у бюджетах різних рівнів і позабюджетних фондах, що є завданням державного фінансового контролю (ДФК), слід розглядати як один з найголовніших елементів системи забезпечення ФБ України.

Фундаментальні засади дослідження ролі контрольної функції держави у забезпеченні ФБ країни закладені у наукових працях зарубіжних вчених: У. Аллена (W. Allen), Л. І. Абалкіна, С. А. Агапцова, В. В. Бурцева, Є. М. Бухвальда, З. Боді (Z. Bodie), Дж. Вуда (G. Wood), Р. Дюфло (R. Duflot), В. А. Жукова, Д. Ламберта (D. Lambert), Р. Нолана (R. Nolan), Т. Манасеряна, Р. Мертона (R. Merton), С. П. Опенишева, В. М. Родіонової, С. М. Рябухіна, А. Н. Сауніна, С. В. Степашина та інших. Проблемам забезпечення ФБ на різних рівнях узагальнення присвячені наукові дослідження вітчизняних вчених: О. В. Ареф'євої, Н. В. Архирейської, О. І. Барановського, Є. О. Балацького, О. Д. Василика, В. М. Гейця, В. І. Грушка, М. М. Єрмошенка, Б. Є. Кваснюка, О. А. Кириченка, О. Д. Ладюки, Л. А. Савченка, Ю. М. Сапачука, А. І. Сухорукова та інших. Теоретичні засади та практичний інструментарій ДФК досліджували такі вітчизняні науковці, як: М. Т. Білуха, В. Г. Борнос, Н. Г. Виговська, Л. В. Гуцаленко, М. Б. Гупаловська, В. А. Дерій, Н. І. Дорош, І. К. Дрозд, Є. В. Калюга, М. М. Коцупатрій, Ф. О. Журавка, В. К. Симоненко, В. О. Шевчук та інші.

Незважаючи на підвищений науковий інтерес до проблеми забезпечення ФБ шляхом розвитку механізмів контролю за ефективним використанням державних фінансових ресурсів, відсутній комплексний підхід до її вирішення. Зокрема, потребують подальшого дослідження питання, пов'язані з обґрунтуванням місця ДФК в системі забезпечення ФБ; розвитком методичного інструментарію оцінювання рівня ФБ з урахуванням ДФК, обґрунтуванням та формалізацією впливу організаційних засад функціонування органів ДФК в Україні на рівень ФБ тощо. Все це обумовлює вибір теми дисертаційного дослідження, мети та завдань, а також підтверджує актуальність даної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота узгоджується з напрямками наукових досліджень ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України". Зокрема, до звіту за темою "Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні" (номер держ. реєстрації 0102U006965) увійшли висновки дисертанта щодо сучасних

технологій оцінювання рівня ФБ та безпеки ДФК; за темою “Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів” (номер держ. реєстрації 0109U006782) – щодо реформування системи ДФК в Україні.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення науково-методичних підходів та практичних механізмів організації державного фінансового контролю в системі забезпечення фінансової безпеки України.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішення таких наукових задач:

- здійснити структурно-декомпозиційний аналіз ФБ як підсистеми національної та економічної безпеки, а також як сукупності структурних складових;
- узагальнити наукові підходи до розуміння змісту та інструментарію ДФК;
- обґрунтувати місце ДФК в системі забезпечення ФБ;
- кількісно підтвердити вплив ДФК на цільові орієнтири забезпечення ФБ – економічне зростання та ВВП;
- визначити сутність безпеки ДФК, розробити підхід до її оцінювання;
- узагальнити еволюцію вітчизняного законодавства щодо оцінювання ФБ, оцінити у відповідності до нього рівень ФБ України за 2007–2013 рр.;
- розробити методичний підхід до оцінювання рівня ФБ з урахуванням стану фінансової дисципліни при реалізації операцій з державними коштами та майном, часового горизонту виникнення загроз ФБ, зв'язку індикаторів ФБ з рівнем ВВП та темпом його приросту;
- проаналізувати результативність контрольної-аналітичної діяльності органів ДФК в Україні;
- здійснити факторний аналіз безпеки ДФК України;
- обґрунтувати вплив організаційних засад органів ДФК в Україні (кваліфікації персоналу та транспарентності діяльності) на рівень безпеки ДФК.

Об'єктом дослідження є економічні відносини між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, суб'єктами господарювання державного і комунального секторів економіки, що виникають у процесі ДФК та забезпечення ФБ в Україні.

Предметом дослідження є науково-методичні засади організації і функціонування органів ДФК та системи забезпечення ФБ в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансів, грошей та кредиту, державного регулювання економіки, а також сучасні концепції ФБ, бюджетного менеджменту, аналізу та контролю, наукові праці, присвячені проблемам забезпечення ФБ та організації ДФК.

Відповідно до поставлених завдань автором використано наступні методи наукового дослідження: аналіз, синтез, наукова абстракція (при дослідженні сутності ДФК, ФБ, безпеки ДФК, системи забезпечення ФБ); структурна декомпозиція (при дослідженні структури ФБ та її як підсистеми національної та економічної безпеки); порівняльний аналіз (при узагальненні еволюції вітчизняного законодавства щодо оцінювання ФБ), логічне узагальнення, системно-структурний аналіз, групування (при обґрунтуванні місця ДФК в системі

забезпечення ФБ); метод головних компонент (при оцінюванні рівня безпекиДФК); кореляційно-регресійний (при факторному аналізі безпекиДФК, при оцінюванні її впливу на рівень економічного розвитку, впливу організаційних засад функціонування органівДФК в Україні на її рівень).

Інформаційно-фактологічною базою дисертаційного дослідження є: закони України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, офіційні дані Державної служби статистики України, інформаційно-аналітичні матеріали Рахункової палати України, Державної фінансової інспекції України, результати наукових досліджень, присвячені дослідженню ролі контрольної функції держави у забезпеченні ФБ країни.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку відомих та розробці ряду нових науково-методичних підходів та практичних механізмів організації та функціонування системи державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки України.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

вперше:

- у структурі ФБ країни запропоновано виокремлювати додаткову складову – безпекуДФК як такий стан фінансової дисципліни при реалізації операцій з державними коштами та майном, організації фінансових відносин між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, суб'єктами господарювання державного і комунального секторів економіки, а також організації контрольної наглядової роботи за її підтриманням, при якому мінімізуються загрози національним фінансовим інтересам, забезпечується законність, повнота та цільовий характер витрачання державних коштів;

удосконалено:

- науково-методичний підхід до оцінювання рівня ФБ України, який відрізняється від існуючих: 1) врахуванням стану фінансової дисципліни при реалізації операцій з державними коштами та майном; 2) групуванням індикаторів ФБ не за структурними складовими ФБ, а за часовим горизонтом виникнення загроз ФБ (прямої та перспективної дії) та напрямком впливу на рівень економічного розвитку (стимулятори, дестимулятори, каталізатори та інгібітори); 3) врахуванням лише індикаторів ФБ зі щільним кореляційним зв'язком з рівнем ВВП та темпом його приросту. Це дозволило чітко узгодити механізм оцінки ФБ з метою її забезпечення, уникнути дублювання в розрахунках та спростити їх, врахувати впливДФК на рівень ФБ;
- методичні засади оцінювання рівня фінансової дисципліни при операціях з державними коштами та майном, що на відміну від існуючих підходів, передбачає не експертне, а статистичне (методом головних компонент) визначення вагових коефіцієнтів для показників масштабу та результативності контрольної-ревізійної діяльності, а також нормалізацію цих показників з урахуванням динаміки зміни відносно попереднього звітного періоду;

набули подальшого розвитку:

- науково-методичний підхід до обґрунтування шляхів підвищення ефективності здійснення контрольно-ревізійної діяльності в контексті забезпечення ФБ шляхом формування системи найбільш релевантних індикаторів масштабу та наслідківДФК з найвищим рівнем кореляційного зв'язку з рівнем безпекиДФК та побудови відповідної системи регресійних рівнянь. Це дозволило визначити напрямки концентрації зусиль органівДФК, які забезпечують найбільший вплив на рівень безпекиДФК та відповідно – ФБ;
- методичні засади застосування комплексного підходу до обґрунтування місцяДФК в системі забезпечення ФБ, що, на відміну від існуючих, враховує узгодженість мети та завданьДФК в забезпеченні ФБ, реалізацію принципів ФБ через системуДФК, суб'єктно-об'єктні взаємозалежностіДФК та ФБ (окремі суб'єкти ФБ є одночасно і об'єктамиДФК), функції та завданняДФК в межах забезпечення кожної зі структурних складових ФБ (грошово-кредитної, банківської, валютної, боргової, бюджетної, безпеки небанківського фінансового сектора);
- інструментарій прогнозування впливуДФК на результативність системи забезпечення ФБ, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено шляхом побудови системи регресійних рівнянь залежності ВВП України та темпу його приросту від кількісних оцінок векторів зміни показниківДФК (виокремлених методом головних компонент). Це дозволяє формувати реалістичні прогнози зміни рівня соціально-економічного розвитку та економічного зростання від рівня фінансової дисципліни при операціях з державними коштами та майном;
- методичні засади обґрунтування впливу прозоростіДФК на рівень ФБ шляхом побудови функціональної залежності у вигляді поліному другого ступеня між індексом транспарентностіДФК (середньорічне значення нормалізованих індикаторів відкритості та прозорості діяльності Державної фінансової інспекції України та Рахункової палати України) та рівнем ФБ.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані в роботі теоретичні положення доведені до рівня методичних рекомендацій. Пропозиції щодо реформування державної політики у сферіДФК, оцінювання рівня безпекиДФК, її впливу на рівень ФБ та економічного розвитку можуть бути застосовані Міністерством фінансів України; щодо удосконалення Методичних рекомендацій з оцінювання рівня ФБ – Міністерством економічного розвитку і торгівлі; щодо підвищення транспарентності та якості кадрового забезпечення – Рахунковою палатою України та Державною фінансовою інспекцією України; щодо системи релевантних індикаторів масштабу та наслідківДФК – Державною фінансовою інспекцією України.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо ефективності здійснення контрольно-ревізійних заходів, прийняття та реалізації організаційних рішень у сферіДФК впроваджено в діяльність Державної фінансової інспекції в Сумській області (довідка від 10.11 2014 № 18-34/123); щодо зв'язку контролю за використанням державного майна з рівнем ФБ – у діяльність Регіонального

відділення Фонду державного майна України по Сумській області (довідка від 16.12.2014 № 34/34-57); щодо підвищення ефективності організації процесу казначейського обслуговування бюджетних коштів в контексті забезпечення ФБ України – у діяльність Лебединського управління Державної казначейської служби України в Сумській області (довідка від 24.10.2014 № 112-4); щодо впливу безпеки ДФК на основні економічні показники розвитку адміністративно-територіальних одиниць – у діяльність Фінансового управління Лебединської районної державної адміністрації (довідка від 02.12.2014 № 34/128).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін: “Державний фінансовий контроль”, “Основи фінансового контролю та аудиту”, “Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки”, “Управління фінансовою безпекою держави” (акт від 22.12.2014).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є завершеною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження доповідалися, обговорювалися і отримали схвальну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: “Особливості фінансово-економічного та організаційно-правового регулювання відтворювальних процесів за інноваційно-інвестиційною моделлю” (2012 р., м. Чернівці); “Формування системи і механізмів обліково-аудиторського та аналітичного забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств реального сектору економіки України” (2012 р., м. Тернопіль); “Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку” (2013 р., м. Ужгород); “Актуальні проблеми економіки України: тенденції, ризики, стимули” (2013 р., м. Дніпропетровськ); “Соціально-економічний розвиток суспільства в контексті інтеграційних процесів” (2013 р., м. Одеса); “Реформування фінансово-економічної системи: погляд у майбутнє” (2013 р., м. Львів); “Економіка та менеджмент: стратегічні імперативи, аналіз тенденції та перспектив розвитку” (2014 р., м. Херсон); “Актуальні проблеми економіки та фінансів” (2014 р., м. Київ).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано у 17 наукових працях загальним обсягом 5,33 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,22 друк. арк., у тому числі: підрозділи у 2 колективних монографіях, 7 статей у наукових фахових виданнях України (з них 4 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз); 8 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 300 сторінок, в тому числі: основного тексту 185 сторінок, 41 таблиця, 27 рисунків, 19 додатків, список використаних джерел із 208 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “Теоретичні основи дослідження місця державного фінансового контролю в системі забезпечення фінансової безпеки” здійснено структурно-декомпозиційний аналіз ФБ; узагальнено наукові підходи до розуміння змісту та напрямківДФК; обґрунтовано місцеДФК в системі забезпечення ФБ; визначено сутність безпекиДФК.

У широкому розумінні ФБ передбачає створення умов для захисту фінансових інтересів від внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, забезпечення фінансовими ресурсами в обсягах, достатніх для задоволення існуючих потреб і виконання зобов’язань. У науковій літературі ФБ розглядається залежно від суб’єкта (окремий громадянин, суб’єкт господарювання та країна в цілому).

ФБ країни – це здатність фінансової системи в цілому та окремих її підсистем забезпечувати захист національних фінансових інтересів та стабільність соціально-економічного розвитку, стійкість фінансової системи до впливу екзогенних та ендогенних фінансових шоків. Її сутність автором досліджено із застосуванням методу структурної декомпозиції: з одного боку, як важливої складової систем більш загального порядку – економічної безпеки, яка в свою чергу формує національну безпеку держави; з іншого боку, як сукупності відповідних структурних складових в межах самої ФБ.

Система забезпечення ФБ в роботі розуміється як цілісна структурована сукупність функцій, принципів, методів та організаційних заходів, спрямованих на виявлення загроз та мінімізацію наслідків дестабілізуючих впливів для фінансової системи, створення бар’єрів для міжсекторальної дифузії екзогенних та ендогенних фінансових шоків, підтримання фінансової незалежності країни, забезпечення соціально-економічного розвитку та економічного зростання.

Одне з провідних місць у системі забезпечення ФБ належитьДФК, що в роботі обґрунтовано із застосуванням комплексного підходу (рис. 1), який дозволив врахувати узгодженість мети та завданьДФК у забезпеченні ФБ, реалізацію принципів ФБ через системуДФК, суб’єктно-об’єктні взаємозалежностіДФК та ФБ (окремі суб’єкти ФБ є одночасно і об’єктамиДФК), функції та завданняДФК в межах забезпечення кожної зі структурних складових ФБ (грошово-кредитної, банківської, валютної, боргової, бюджетної, безпеки небанківського фінансового сектора). В роботі узагальнено наукові підходи до розуміння змістуДФК, його принципів, завдань, функцій та інструментарію його реалізації.ДФК вирішує цілий ряд важливих завдань у системі забезпечення ФБ, зокрема щодо перевірки обґрунтованості рішень щодо цільового, ефективного і раціонального використання державних фінансових ресурсів, виявлення відхилень та порушень в межах митного, податкового, валютного, фіскального контролю, виявлення фінансових правопорушень та зловживань у процесі формування, розподілу та використання державних фінансових ресурсів, контролю за дотриманням фінансово-бюджетної дисципліни тощо.

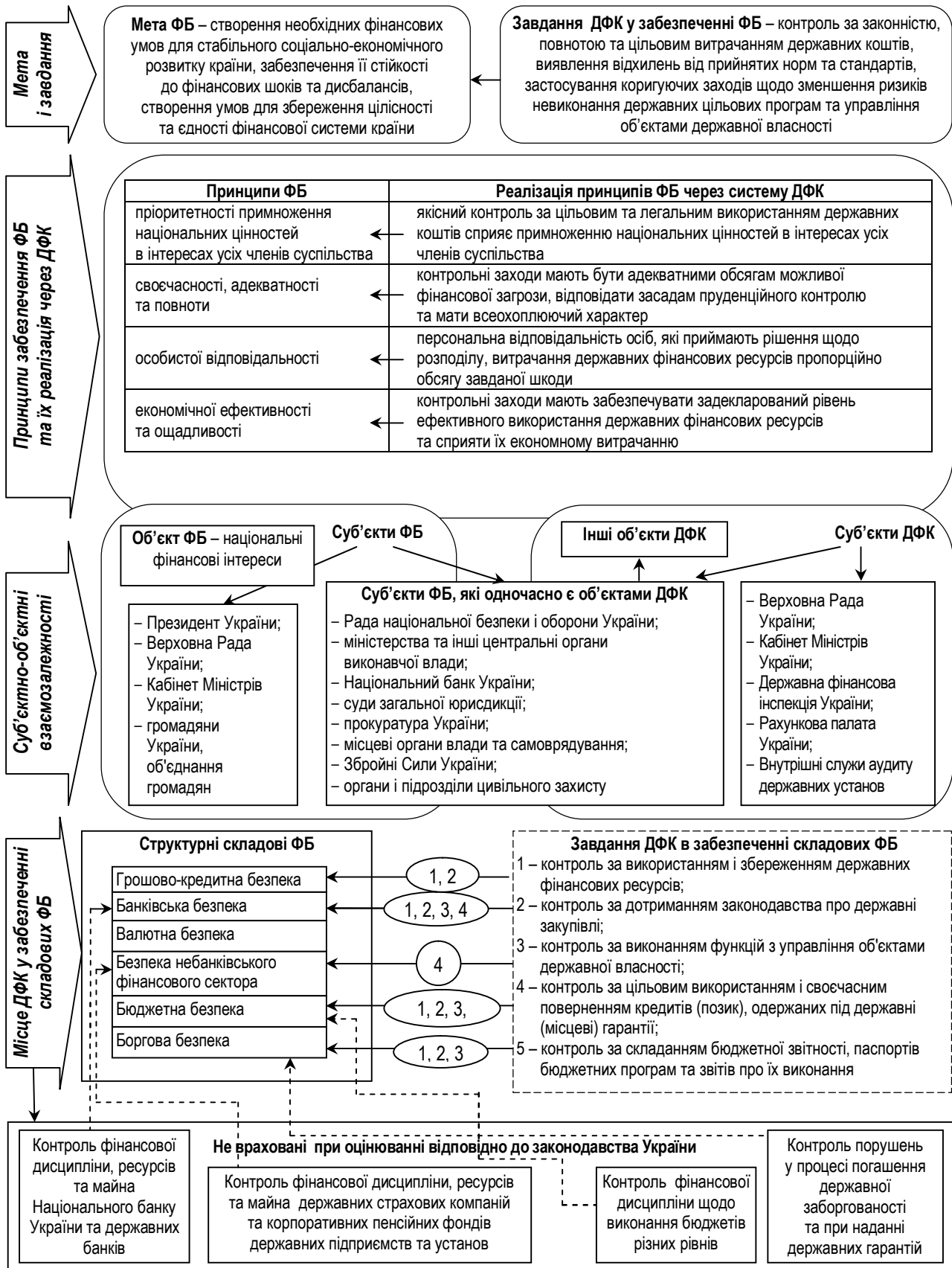

Рисунок 1– Комплексний підхід до обґрунтування місця ДФК у системі забезпечення ФБ

У роботі структура ФБ досліджена відповідно до діючих на сьогодні Методичних рекомендацій (у редакції 2013 р.). В той же час при дослідженні кожної зі складових ФБ за цією методикою неврахованими залишаються окремі аспекти використання державних фінансових ресурсів та майна, контроль за здійсненням яких є суттєвим у контексті забезпечення ФБ. Так, наприклад, бюджетна безпека відповідно до цих рекомендацій трактується як стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів та видатків бюджетів всіх рівнів. У той же час навіть при високому її рівні, що передбачає допустимий рівень дефіциту державного та місцевого бюджетів, оптимальну структуру джерел його покриття, дотримання оптимальних меж перерозподілу ВВП країни через зведений бюджет тощо можуть мати місце порушення фінансової дисципліни, норм, стандартів та принципів витрачання державних коштів та майна, що руйнує систему державних фінансів, зменшує ефективність функціонування економіки та в кінцевому підсумку створює додаткові загрози для ФБ країни. Банківська безпека розуміється як стан забезпечення фінансової стійкості банків, що залишає поза увагою рівень фінансової дисципліни Національного банку України та державних банків, законність, повноту та цільове використання їх ресурсів та майна; боргова безпека – як рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості держави, що залишає поза увагою рівень фінансової дисципліни у процесі її погашення тощо; безпека небанківського фінансового сектора – як стан розвитку фондового та страхового ринків, що залишає поза увагою рівень фінансової дисципліни у процесі використання ресурсів та майна державних страхових компаній та корпоративних пенсійних фондів державних підприємств та установ, законність, повноту та цільовий характер їх витрачання.

Неврахування цих аспектів при дослідженні окремих складових ФБ відповідно до офіційної методики обумовлює необхідність виокремлення у структурі ФБ додаткової складової – безпеки ДФК, яку запропоновано розуміти як такий стан фінансової дисципліни при реалізації операцій з державними коштами та майном, організації фінансових відносин між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, суб'єктами господарювання державного і комунального секторів економіки, а також організації контрольної-наглядової роботи за її підтриманням, при якому мінімізуються загрози національним фінансовим інтересам, забезпечується законність, повнота та цільовий характер витрачання державних коштів.

У другому розділі **“Розвиток методичного інструментарію оцінювання впливу державного фінансового контролю на забезпечення фінансової безпеки України”** кількісно підтверджено вплив ДФК на цільові орієнтири системи забезпечення ФБ – економічне зростання та ВВП; розроблено підхід до оцінювання рівня безпеки ДФК, оцінено рівень ФБ та її окремих складових відповідно до законодавства України, розроблено методичний підхід до оцінювання рівня ФБ з урахуванням ДФК.

Доцільність дослідження ДФК як однієї з складових системи забезпечення ФБ вимагає кількісного підтвердження – обґрунтування впливу ДФК

на індикатор рівня соціально-економічного розвитку (зокрема ВВП як макро-економічну характеристику доданої вартості в країні протягом поточного періоду) та економічного зростання (зокрема темп приросту ВВП), оскільки саме їх зростання свідчить про результативність функціонування системи забезпечення ФБ країни. У процесі такого дослідження слід враховувати, що у звітності Державної фінансової інспекції України представлена статистична інформація щодо 146 показників ДФК, між якими існують сильні взаємні зв'язки. Побудова адекватної економіко-математичної моделі, яка б узагальнювала їх вплив на ВВП та темп його приросту, вимагає наявності статистичних даних за період, тривалість якого має перевищувати кількість показників. З метою зменшення розмірності моделі без втрати її адекватності та прогностичних властивостей автором використано метод головних компонент. За результатами його застосування у роботі побудовано два перпендикулярні у просторі вектори зміни показників ДФК (D_1 та D_2), які кумулятивно пояснюють 70 % дисперсії ознак (D_1 – 45 %; D_2 – 25 %) та між якими відсутня автокореляція. Кількісно ці вектори оцінюються як сума значень показників ДФК, зважених на їх факторне навантаження в межах відповідного вектора. Дослідження їх впливу на рівень ВВП України (GDP) та темп його приросту (ΔGDP) за 2008–2013 рр. дозволило отримати наступні регресійні рівняння, які слугують основою для побудови подальших прогнозів:

$$\begin{cases} \Delta GDP = 95,2 + 0,000014 \cdot D_1 - 0,0011 \cdot D_2 \\ GDP = 515,7 - 0,002 \cdot D_1 + 0,23 \cdot D_2 \end{cases} \quad (1)$$

Високі значення коефіцієнтів детермінації побудованих регресійних рівнянь (0,82 та 0,75 відповідно) засвідчують про суттєвий вплив ДФК на рівень соціально-економічного розвитку та економічне зростання України, які і є цільовими орієнтирами функціонування системи забезпечення ФБ.

У контексті врахування в процесі оцінювання рівня ФБ України стану фінансової дисципліни при операціях з державними коштами та майном окреме науково-прикладне завдання становить оцінка рівня безпеки ДФК, яку в роботі здійснено в наступній послідовності:

1. Систематизовано дані щодо 146 індикаторів ДФК (які містяться в звіті Державної фінансової інспекції України) за 7 років (2007–2013 рр.).

2. Побудовано перехідну матрицю за 6 років (2008–2013 рр.), в якій кожен з цих показників приймає нормалізовані значення: “0” – якщо демонстрував зменшення порівняно з попереднім роком, та “1” – якщо збільшення.

3. Для тримання інтегральної оцінки розраховано вагові коефіцієнти для кожного з 146 показників. Така їх значна кількість унеможливорює експертне визначення питомої ваги кожного з них, що вимагає застосування інструментарію статистичного аналізу. У роботі для цього використано метод головних компонент. За допомогою стандартизованого програмного пакета XLSTAT (модуль PCA) виявлено головну компоненту, яка пояснює найбільшу частку

дисперсії ознак. Факторні навантаження показників у межах саме цієї головної компоненти і використано як вагові коефіцієнти при розрахунку безпекиДФК.

4. Для кожного року (2008–2013 рр.) розраховано агреговану оцінку (сума нормалізованих значень показників, зважених на їх вагові коефіцієнти).

Таким чином, підхід автора до оцінювання безпекиДФК передбачає: 1) не експертне, а статистичне (за допомогою методу головних компонент) визначення вагових коефіцієнтів для узагальнення показників масштабу та результативності контрольно-ревізійної діяльності Державної фінансової інспекції України; 2) нормалізацію показників з урахуванням динаміки їх зміни відносно попереднього звітного періоду (виходячи з неможливості об'єктивного встановлення граничних меж для кожного з них).

Розрахунки засвідчили, що рівень безпекиДФК в Україні склав у 2008 р. 0,83; в 2009 р. – 0,45; в 2010 р. – 0,27; в 2011 р. – 0,42; в 2012 р. – 0,13; в 2013 р. – 0,75. Аналіз отриманих даних дозволяє стверджувати, що в 2012 р. його рівень був критично низьким, що автор пов'язує зі збільшенням майже вдвічі об'єктів контрольно-ревізійної діяльності та виявлених фінансових порушень.

Автором узагальнено еволюцію вітчизняного законодавства у сфері оцінювання рівня ФБ, здійснено порівняльний аналіз базових Методичних рекомендацій (в редакції 2007 р. та 2013 р.), обґрунтовано їх переваги та недоліки, а також оцінено рівень ФБ України в цілому та її окремих складових за 2007–2013 рр. відповідно до цих рекомендацій (рис. 2).

Результати аналізу свідчать, що інтегральний рівень ФБ, обчислений за Методичними рекомендаціями в редакції як 2007 р., так і 2013 р., є критично низьким (близько 0,3 протягом всього досліджуваного періоду), найбільшим рівнем волатильності характеризується показник валютної безпеки. Тенденція до зростання рівня бюджетної безпеки, обчисленої за обома методиками, що має місце починаючи з 2011 р., вступає у протиріччя з наявною тенденцією зростання рівня державного боргу України за цей же період.

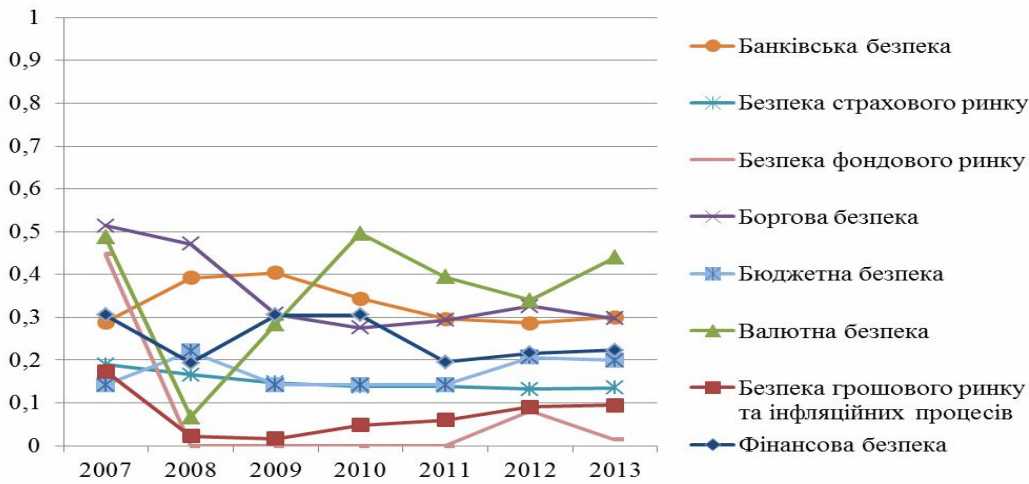
Підхід до оцінювання рівня ФБ України за Методичними рекомендаціями 2007 р. та 2013 р. має цілий ряд недоліків методичного характеру, які призводять до значного викривлення результатів оцінки. Основними з них є:

1) необхідність експертного встановлення та постійного коригування вагових коефіцієнтів, оптимальних та граничних значень по кожному з індикаторів ФБ, а також наявність складної процедури їх нормалізації для отримання інтегральної оцінки;

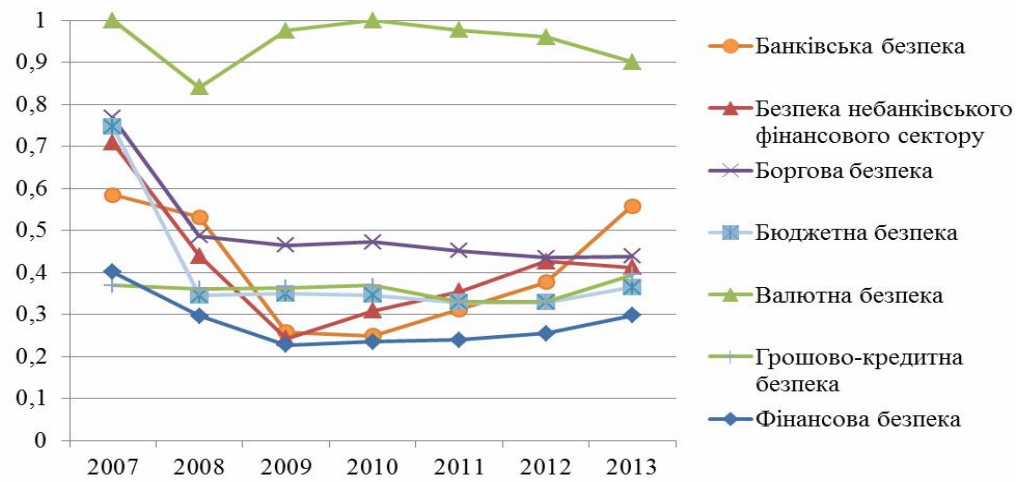
2) значна кількість індикаторів ФБ не має щільного кореляційного зв'язку з показниками соціально-економічного розвитку країни та економічного зростання, тоді як саме їх збільшення є кінцевою метою забезпечення ФБ;

3) значення окремих індикаторів ФБ не представлені в офіційних звітах Державної служби статистики України, тому інформаційною базою для їх розрахунку виступають експертні дані державних організацій та недержавних рейтингових агенцій, адекватність яких часто виявляється сумнівною;

4) розрахунки здійснюються лише за ретроспективними даними, що залишає поза увагою можливість виникнення нових загроз ФБ;

а) відповідно до Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженої наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60

б) відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277

Рисунок 2 – Динаміка рівня ФБ України та її окремих складових у відповідності до законодавства за 2007–2013 рр.

5) окремі індикатори за сутністю та механізмом розрахунку дублюють один одного або є взаємообумовленими, що призводить до подвійного врахування впливу окремих факторів;

б) неврахованим залишається стан фінансової дисципліни при реалізації операцій з державними коштами та майном органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, місцевими громадами, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, суб'єктами господарювання державного і комунального секторів економіки.

З метою усунення цих недоліків у роботі удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання рівня ФБ України (рис. 3)

Етап 1: Формування початкового набору індикаторів ФБ (137 індикаторів) та інформаційного масиву даних за 2007–2013 рр.

Етап 2: Формалізація кореляційних зв'язків індикаторів ФБ з рівнем ВВП і темпом приросту ВВП

Індикатор	Індикатори ФБ (фрагмент), їх питома вага (ПВ) та коефіцієнти кореляції з відповідними показниками (КК)	
	ПВ	КК
Рентабельність активів банків, %	0,0156	0,8276

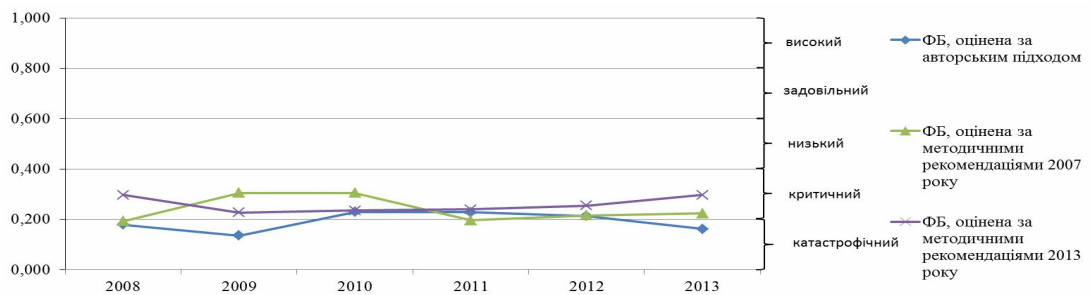

Рисунок 3 – Методичний підхід та результати оцінювання ФБ України
Підхід автора відрізняється від існуючих наступним:

1) для чіткого узгодження механізму оцінки ФБ, з метою її забезпечення, до складу індикаторів ФБ увійшли лише ті показники, кореляційний зв'язок яких з макроекономічними характеристиками соціально-економічного розвитку країни та економічного зростання є щільним, що дозволяє забезпечити чітку відповідність механізму розрахунку меті забезпечення ФБ;

2) для врахування не тільки поточних, а й потенційних загроз ФБ індикатори розподілені на дві групи: прямої дії (з високим рівнем кореляційного зв'язку з рівнем ВВП) та перспективної дії (з високим рівнем кореляційного зв'язку з темпом приросту ВВП);

3) для уникнення дублювання в розрахунках відсутнє чітке закріплення індикаторів за структурними складовими ФБ;

4) для врахування різноспрямованого впливу індикаторів на рівень ФБ (зростання одних призводить до збільшення рівня ФБ, а інших – до зменшення) вони розподілені на стимулятори, дестимулятори, каталізатори та інгібітори;

5) для врахування впливуДФК на рівень ФБ до складу її індикаторів включено агрегований індикатор порушення фінансової дисципліни при реалізації операцій з державними коштами та майном.

Розрахунки рівня ФБ України за 2008–2013 рр. засвідчили, що відповідно до Методичних рекомендацій (в редакції як 2007 р., так і 2013 р.) станом на початок 2014 р. він характеризувався як критичний, тоді як за авторським підходом – вже як катастрофічний (0,161).

У третьому розділі **“Напрямки підвищення безпеки державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки України”** проаналізовано результативність контрольної-аналітичної діяльності органівДФК в Україні, здійснено факторний аналіз безпекиДФК України, досліджено вплив організаційних засад функціонування органівДФК в Україні (кваліфікація персоналу та транспарентність діяльності) на рівень безпекиДФК.

Проведений автором аналіз результатів контрольної-аналітичної діяльності органівДФК в Україні засвідчив, що масштаби перевірок зростають практично щорічно: якщо в 2013 р. було проконтрольовано операцій на 672 млрд грн., то за перше півріччя 2014 р. – вже на 1053 млрд грн. Найбільшим обсяг зловживань у цій сфері був у 2010 р. (виявлено незаконних витрат на суму 25,9 млрд грн.), в 2013 р. він суттєво зменшився – до 2 млрд грн., проте вже в першій половині 2014 р. зріс майже вдвічі – до 3,88 млрд грн. Сьогодні в Україні актуальними є проблеми недосконалості виконанняДФК профілактичної функції, низький рівень його транспарентності для громадськості, відсутності офіційної звітності про стан фінансово-бюджетної дисципліни на місцевому рівні, недосконалості механізму встановлення відповідальності посадових осіб, уповноважених забезпечувати ефективністьДФК на місцевому рівні.

На думку автора, організацію контрольної-ревізійної роботи у сфері державних фінансів можна вважати ефективною лише в тому випадку, коли застосування дій, спрямованих на підвищення рівня фінансової дисципліни при операціях з державними ресурсами та майном, призведе до зростання рівня

безпеки ДФК, а в кінцевому підсумку – ФБ України в цілому. В даному контексті особливої актуальності набуває визначення переліку факторів, які найбільшою мірою впливають на рівень безпеки ДФК. Для вирішення цього завдання у роботі розраховано коефіцієнти кореляції з рівнем безпеки ДФК для показників, що містяться в офіційному звіті Державної фінансової інспекції України за 2008–2013 рр. З них для подальшого дослідження відібрано 18 найбільш релевантних показників, для яких коефіцієнт кореляції перевищував 0,75. Як видно, першу групу факторів складають ті, що характеризують масштаб та системність контрольно-аналітичної діяльності Державної фінансової інспекції України (кількість та обсяги проведених ревізій та перевірок, виявлених порушень, поданих судових позовів тощо). Другу групу факторів складають ті, що характеризують реальні наслідки ДФК (обсяги відшкодованих витрат та усунутих фінансових порушень за результатами ДФК). Результати факторного аналізу безпеки ДФК України за 2008–2013 рр. представлені в табл. 1. Проведене дослідження дозволяє визначити напрямки концентрації зусиль органів ДФК.

У контексті необхідності економії державних витрат на функціонування органів ДФК особливого значення набуває підвищення рівня кваліфікації персоналу Державної фінансової інспекції України. Автором здійснено аналіз динаміки кількісного та якісного складу працівників Державної фінансової інспекції в Сумській області за 2007–2014 рр., зокрема: загальної чисельності штату; рівня його укомплектованості; рівня кваліфікації керівного складу та спеціалістів (за категоріями посад); структури штату (за статтю, віковими групами, стажем роботи, рівнем освіти); джерел поповнення персоналу; причин звільнення працівників; напрямків та вартості підвищення кваліфікації в Україні та за кордоном; рівня оплати праці. Відсутність у відкритому доступі аналогічних даних для всіх регіонів України унеможливило проведення ґрунтовного дослідження впливу організаційних засад функціонування органів ДФК на рівень безпеки ДФК та ФБ в цілому по країні.

У контексті забезпечення ФБ України важливу роль відіграє відкритість та прозорість органів ДФК. З одного боку, це зменшує кількість потенційних порушень фінансово-бюджетної дисципліни за рахунок надання широкому колу зацікавлених суб'єктів об'єктивної інформації про операції з державними коштами та майном, випадки зловживань, їх причини та наслідки, в тому числі – і з точки зору адміністративної відповідальності. З іншого боку, це збільшує рівень відповідальності посадових осіб органів ДФК за сумлінне виконання своїх безпосередніх обов'язків внаслідок постійного моніторингу за їх діяльністю з боку громадськості та засобів масової інформації.

В роботі здійснено аналіз відкритості діяльності Державної фінансової інспекції України та Рахункової палати України за 2007–2013 рр., що став підґрунтям для розрахунку індексу прозорості ДФК, який автор розраховує як середнє за досліджуваний рік значення нормалізованих індикаторів відкритості та прозорості ДФК.

Таблиця 1 – Результати факторного аналізу безпеки ДФК України

Показники результативності ДФК (відповідно до звіту Державної фінансової інспекції України)		Ум. позн.	Коеф. кореляції	Регресійна залежність для України (за 2008–2013 рр.)
Індикатори масштабу ДФК	Загальна кількість проведених контрольних заходів	TCM	0,89	$S_{SFC} = 0,00008TCM - 0,31624$
	Кількість ревізій повного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності	RN	0,89	$S_{SFC} = 0,00008RN - 0,31204$
	Кількість підприємств, установ і організацій, охоплених ревізіями, перевітками державних закупівель та комісійними перевітками	PP _{EIO}	0,88	$S_{SFC} = 0,00009 PP_{EIO} - 0,33300$
	Кількість підприємств, установ і організацій, в яких виявлено фінансові порушення	FI	0,82	$S_{SFC} = 0,00009 * FI - 0,36999$
	Обсяг виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів	LMFR	-0,86	$S_{SFC} = 2,04967 - 0,00014 LMFR$
	Обсяг виявлених нецільових витрат державних ресурсів	IS	-0,95	$S_{SFC} = 2,24351 - 0,00093 IS$
	Обсяг направленої інформації про результати ревізій, перевірок державних закупівель та комісійних перевірок для прийняття управлінських рішень	IR	-0,85	$S_{SFC} = 2,11481 - 0,00010 IR$
	Кількість поданих Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами висновків та пропозицій щодо застосування фінансових санкцій та нарахування платежів	C&P	-0,86	$S_{SFC} = 12,62895 - 0,00135C&P$
	Кількість вручень письмових повідомлень про підозру у вчиненні кримінального правопорушення за переданими матеріалами контрольних заходів	CON	0,83	$S_{SFC} = 0,70192 + 0,0000001CON$
	Кількість врахованих пропозицій за результатами державних фінансових аудитів	DO	-0,81	$S_{SFC} = 95,30951 - 0,03575DO$
Індикатори наслідків ДФК	Кількість прийнятих законодавчих і нормативно-правових актів (зокрема регуляторних) за результатами ДФК	A _{LLA}	0,82	$S_{SFC} = 0,07890A_{LLA} - 0,19174$
	Кількість прийнятих управлінських рішень за результатами ревізій, перевірок державних закупівель та комісійних перевірок	AD	-0,91	$S_{SFC} = 2,36980 - 0,00013AD$
	Обсяг зменшення бюджетних призначень/асигнувань розпорядникам бюджетних коштів	BAR	-0,78	$S_{SFC} = 2,46891 - 0,00099BAR$
	Кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності	AR	-0,78	$S_{SFC} = 0,79414 - 0,00002AR$
	Обсяг усунутих фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів	FIE	-0,81	$S_{SFC} = 3,75222 - 0,00025FIE$
	Обсяг відшкодованих і поновлених витрат фінансових і матеріальних ресурсів	RF	-0,82	$S_{SFC} = 3,67423 - 0,00026RF$
	Обсяг прийнятих вимог про повернення використаних не за цільовим призначенням суми субвенцій та коштів, наданих одержувачам бюджетних коштів	ISF	-0,87	$S_{SFC} = 0,75367 - 0,00058ISF$
	Обсяг стягнутих коштів податковим органом в дохід бюджету за матеріалами Державної фінансової інспекції та її територіальних органів	CIT	-0,92	$S_{SFC} = 0,87080 - 0,00119CIT$

Застосування інструментарію регресійного аналізу дозволило формалізувати його вплив на рівень ФБ України. Основні етапи та результати даного дослідження демонструє рис. 4.

Встановлено наявність прямого зв'язку між індексом прозорості ДФК та рівнем ФБ України (коефіцієнт кореляції склав 0,62), функціональна залежність між якими описується поліномом другого ступеня з коефіцієнтом детермінації на рівні 0,38. Це свідчить, що забезпечення прозорості діяльності органів ДФК слід вважати дієвим напрямком зміцнення фінансової дисципліни, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню рівня ФБ.

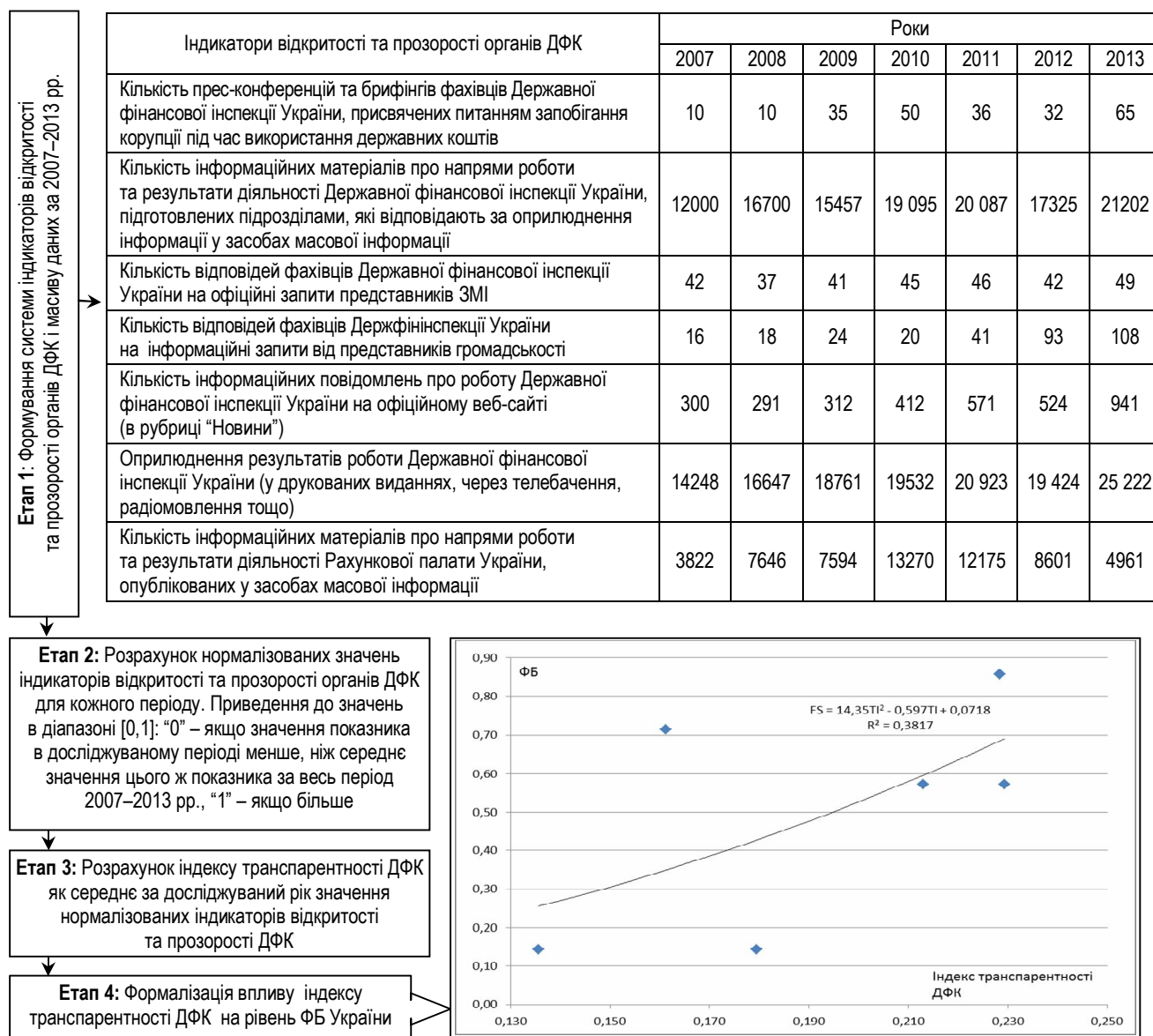

Рисунок 4 – Основні етапи та результати дослідження впливу рівня транспарентності ДФК на рівень ФБ України в 2007–2013 рр.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає в розвитку науково-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо організації та функціонування системи державного фінансового контролю у контексті забезпечення фінансової безпеки України.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Одне з провідних місць в системі забезпечення ФБ належить ДФК, що вимагає узгодженості їх мети, реалізації принципів ФБ через систему ДФК, функцій та завдань ДФК в межах забезпечення кожної зі структурних складових ФБ, врахування суб'єктно-об'єктних взаємозалежностей ДФК та ФБ.

2. У структурі ФБ слід виокремлювати додаткову складову – безпеку ДФК як такий стан фінансової дисципліни при реалізації операцій з державними коштами та майном, при якому мінімізуються загрози національним фінансовим інтересам, забезпечується законність, повнота та цільовий характер витрачання державних коштів.

3. ДФК здійснює суттєвий вплив на рівень соціально-економічного розвитку (рівень ВВП) та економічне зростання (температура приросту ВВП) України, які характеризують результативність функціонування системи забезпечення ФБ. Цей висновок зроблено на основі узагальнення та обробки методом головних компонент (з метою зменшення розмірності моделі без втрати її адекватності та прогностичних властивостей) даних щодо 146 показників звіту Державної фінансової інспекції України за 2007–2013 рр. та побудови системи відповідних регресійних рівнянь.

4. Рівень безпеки ДФК в Україні склав в 2008 р. – 0,83; 2009 р. – 0,45; 2010 р. – 0,27; 2011 р. – 0,42; 2012 р. – 0,13; 2013 р. – 0,75. У 2012 р. його рівень був критично низьким внаслідок збільшення майже вдвічі об'єктів контрольно-ревізійної діяльності та виявлених фінансових порушень.

5. Рівень ФБ України, обчислений відповідно до законодавства, є критично низьким (близько 0,3 протягом 2007–2013 рр.), але Методичні рекомендації 2007 р. та 2013 р. мають значні недоліки методичного характеру, які призводять до значного викривлення результатів оцінки. Зокрема при оцінюванні кожної зі складових ФБ неврахованими залишаються окремі аспекти використання державних фінансових ресурсів та майна, контроль за здійсненням яких є суттєвим у контексті забезпечення ФБ.

6. Розрахунки рівня ФБ слід здійснювати з урахуванням стану фінансової дисципліни при реалізації операцій з державними коштами та майном, а також кореляційного зв'язку з рівнем ВВП та темпом його приросту. Групувати індикатори ФБ слід не за структурними складовими ФБ, а за часовим горизонтом виникнення загроз ФБ та напрямком впливу на рівень економічного розвитку. В Україні на початок 2014 р. рівень ФБ складав 0,161, що характеризується як катастрофічний.

7. Сьогодні в Україні актуальними є проблеми недосконалості виконання ДФК профілактичної функції, низький рівень його транспарентності для громадськості, відсутності офіційної звітності про стан фінансово-бюджетної дисципліни на місцевому рівні, недосконалості механізму встановлення відповідальності посадових осіб, уповноважених забезпечувати ефективність ДФК на місцевому рівні.

8. За результатами розрахунку коефіцієнтів кореляції з рівнем безпеки ДФК для показників, що містяться в офіційному звіті Державної фінансової інспекції України за 2008–2013 рр., визначено 18 факторів, які найбільшою мірою впливають на рівень безпеки ДФК в Україні. Це дозволяє визначити напрямки концентрації зусиль органів ДФК.

9. У контексті необхідності економії державних витрат на функціонування органів ДФК особливого значення набуває підвищення рівня кваліфікації

персоналу Державної фінансової інспекції України. Для об'єктивного оцінювання ефективності функціонування системи органів ДФК важливим є співвідношення досягнутих результатів з понесеними витратами на організацію контрольно-аналітичної діяльності.

10. Забезпечення прозорості діяльності Державної фінансової інспекції України та Рахункової палати України також слід вважати дієвим напрямком зміцнення фінансової дисципліни, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню рівня ФБ. Це підтверджено наявністю прямого зв'язку між індексом транспарентності ДФК (середнє за досліджуваний рік значення нормалізованих індикаторів відкритості та прозорості ДФК) та рівнем ФБ України (коефіцієнт кореляції 0,62), функціональна залежність між якими описується поліномом другого ступеня.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Есманов О. М. Формування системи раннього повідомлення про виникнення дисбалансів у фінансовому секторі економіки / Н. В. Винниченко, О. М. Есманов, Л. Ф. Соколенко // Держава, підприємства та банки в системі антикризового управління : монографія / під ред. д.е.н., проф. Т. А. Васильєвої, к.е.н. О. Б. Афанасьєвої. – Суми : “Ярославна”, 2013. – С. 131–142 (0,62 друк. арк.). *Особистий внесок: узагальнено контрольні фінансові індикатори формування фінансових дисбалансів в контексті забезпечення ФБ (0,05 друк. арк.).*
2. Есманов О. М. Практичні аспекти визначення фінансової безпеки України / О. М. Есманов // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2 т.] – Дніпропетровськ : “ФОП Дробязко С. І.”, 2014. – Т. 1. – С. 314–330 (0,87 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях

3. Есманов О. М. Науково-методичні засади визначення впливу державного фінансового контролю на рівень фінансової безпеки / Н. В. Шевченко, О. М. Есманов // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 2 (37). – С. 89–94 (0,43 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено науково-методичні засади визначення впливу ДФК на рівень ФБ (0,22 друк. арк.).*
4. Есманов О. М. Оцінка стану фінансової безпеки в Україні / Н. В. Винниченко, О. М. Есманов // Економічний часопис. – 2014. – № 3–4(2). – С. 47–51 (0,67 друк. арк.). *Особистий внесок: оцінено стан ФБ в Україні (0,34 друк. арк.).*
5. Есманов О. М. Уточнення предмету фінансової безпеки з урахуванням її рівневості / О. М. Есманов // Науковий вісник ЧДІЕУ. Серія 1, Економіка. – 2014. – № 3 (23). – С. 130–135 (0,37 друк. арк.).
6. Есманов О. М. Сучасний стан державного фінансового контролю в Україні / О. М. Есманов // Наука й економіка. – 2013. – № 4(32). – С. 19–27 (0,46 друк. арк.).
7. Есманов О. М. Необхідність удосконалення науково-методичних засад оцінки економічної безпеки держави / О. М. Есманов // Вісник Дніпропетровсь-

- кого університету. Серія “Економіка”. – 2013. – № 7 (4). – С. 161–168 (0,58 друк. арк.).
8. Есманов О. М. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні / О. М. Есманов // Бизнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 32–34 (0,18 друк. арк.).
9. Есманов О. М. Рахункова палата України в системі державного фінансового контролю / О. М. Есманов // Інноваційна економіка. – 2012. – № 11(37). – С. 36–38 (0,21 друк. арк.).

Тези доповідей на наукових конференціях

10. Есманов О. М. Концептуальні основи фінансової безпеки країни // О. М. Есманов // Економіка та менеджмент : стратегічні імперативи, аналіз тенденції та перспектив розвитку : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (5 грудня 2014 р.). – Херсон : Тімекс, 2014. – С. 140–143 (0,1 друк. арк.)
11. Есманов О. М. Формалізація впливу державного фінансового контролю на рівень фінансової безпеки країни / О. М. Есманов // Актуальні проблеми економіки та фінансів : збірник тез наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції (Київ-Санкт-Петербург-Відень, 29 грудня 2014 р.). – К. : Фінансова Рада України, 2014. – С. 22–24 (0,1 друк. арк.)
12. Есманов О. М. Проблеми становлення державного фінансового контролю в Україні // О. М. Есманов // Реформування фінансово-економічної системи : погляд у майбутнє : матеріали XXXI Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 1–2 листопада 2013 р.). – Львів : ЛЕФ, 2013, ч. 1. – С. 19–21 (0,16 друк. арк.).
13. Есманов О. М. Роль держави у забезпеченні економічної безпеки // О. М. Есманов // Соціально-економічний розвиток суспільства в контексті інтеграційних процесів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 1–2 лист. 2013 р.). – Одеса : ЦЕДР, 2013, ч. 1. – С. 113–115 (0,16 друк. арк.)
14. Есманов О. М. Проблеми економічної безпеки держави / О. М. Есманов // Актуальні проблеми економіки України: тенденції, ризики, стимули : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 8–9 лист. 2013 р.) // Національний гірничий університет. – Дніпропетровськ : видавничий дім “Гельветика”, 2013. – С. 162–164 (0,1 друк. арк.).
15. Есманов О. М. Визначення чинників ефективного державного фінансового контролю // О. М. Есманов // Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 22–23 листопада 2013 р.). – Херсон : видавничий дім “Гельветика”, 2013, ч. 2. – С. 89–92 (0,1 друк. арк.).
16. Есманов О. М. Державний фінансовий аудит в системі державного фінансового контролю / О. М. Есманов // Особливості фінансово-економічного та організаційно-правового регулювання відтворювальних процесів за інноваційно-інвестиційною моделлю : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Чернівці, 23 листопада 2012 р. / МОНмолодьспорту

України, Буковинський державний фінансово-економічний університет. – Чернівці : БДФЕУ, 2012. – С. 171–173 (0,1 друк. арк.)

17. Есманов О. М. Актуальні проблеми державного фінансового контролю в сучасних умовах / О. М. Есманов // Формування системи і механізмів обліково-аудиторського та аналітичного забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств реального сектору економіки України : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Кам'янець-Подільський, 11–12 грудня 2012 р.). – Тернопіль : Крок, 2012, ч. 1. – С. 255–257 (0,12 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Есманов О. М. Державний фінансовий контроль в системі забезпечення фінансової безпеки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2015.

Дисертація присвячена розвитку науково-методичних підходів та практичних механізмів організації та функціонування системи державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки України. В роботі здійснено структурно-декомпозиційний аналіз фінансової безпеки, оцінено її рівень та рівень її окремих складових відповідно до законодавства України, розроблено методичний підхід до оцінювання її рівня з урахуванням рівня фінансової дисципліни при операціях з державними фінансовими ресурсами та майном. Узагальнено наукові підходи до розуміння змісту та напрямків державного фінансового контролю, обґрунтовано його місце в системі забезпечення фінансової безпеки, проаналізовано результативність контрольної-аналітичної діяльності його органів в Україні. Визначено сутність безпеки державного фінансового контролю, розроблено підхід до її оцінювання, здійснено її факторний аналіз, формалізовано її вплив на рівень фінансової безпеки та економічного розвитку України, обґрунтовано вплив організаційних засад функціонування Державної фінансової інспекції в Україні та її рівень.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, фінансова безпека, безпека державного фінансового контролю, фінансово-бюджетна дисципліна.

АННОТАЦИЯ

Эсманов А. Н. Государственный финансовый контроль в системе обеспечения финансовой безопасности Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2014.

Диссертационное исследование посвящено разработке методических основ функционирования системы государственного финансового контроля (ГФК) в контексте обеспечения финансовой безопасности (ФБ) Украины.

В структуре ФБ предложено выделять безопасность ГФК как такое состояние финансовой дисциплины при реализации операций с государственными средствами и имуществом, организации финансовых отношений между органами исполнительной власти и местного самоуправления, распорядителями и получателями бюджетных средств, субъектами хозяйствования государственного и коммунального секторов экономики, а также организации контрольно-надзорной работы по ее поддержанию, при котором минимизируются угрозы национальным финансовым интересам, обеспечивается законность, полнота и целевой характер расходования государственных средств.

Разработан комплексный подход к обоснованию места ГФК в системе обеспечения ФБ с учетом согласованности целей и задач ГФК в обеспечении ФБ, реализации принципов ФБ через систему ГФК, субъектно-объектных взаимозависимостей ГФК, функций и задач ДФК в рамках обеспечения каждой из структурных составляющих ФБ.

Предложен подход к оценке уровня ФБ Украины, который отличается от существующих: 1) учетом состояния финансовой дисциплины при реализации операций с государственными средствами и имуществом; 2) группировкой индикаторов ФБ не по структурным составляющим ФБ, а по временным горизонтом возникновения угроз ФБ (прямого и перспективного действия) и направлениям влияния на уровень экономического развития (стимуляторы, дестимуляторы, катализаторы и ингибиторы); 3) учетом только индикаторов ФБ с корреляционной связью с уровнем ВВП и темпом его прироста.

Предложены методические основы оценки уровня финансовой дисциплины при операциях с государственными средствами и имуществом, предполагающие не экспертное, а статистическое (методом главных компонент) определение весовых коэффициентов для показателей масштаба и результативности контрольно-ревизионной деятельности, а также нормализацию этих показателей с учетом динамики изменения относительно предыдущего периода.

Определены наиболее релевантные индикаторы масштаба и последствий ГФК с высоким уровнем корреляционной связи с уровнем ФБ.

Построена система регрессионных уравнений зависимости ВВП Украины и темпа его прироста от количественных оценок векторов изменения показателей ГФК (выделенных методом главных компонент).

Обоснована функциональная зависимость между индексом прозрачности ГФК (среднегодовое значение нормализованных индикаторов открытости и прозрачности деятельности Государственной финансовой инспекции Украины и Счетной палаты Украины) и уровнем ФБ.

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, финансовая безопасность, безопасность государственного финансового контроля, финансово-бюджетная дисциплина.

SUMMARY

Esmanov O. M. State financial control in the support system of financial security of Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of the candidate of economic sciences on specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2015.

The dissertation research is devoted to development of scientific and methodological approaches and practical mechanisms of organization and functioning of the state financial control system in the context of support of the financial security of Ukraine. The structural-decomposition analysis of financial security, estimation of its level and the level of its individual components in accordance with the legislation of Ukraine are realized; the methodological approach to the estimation of its level taking into account the level of financial discipline in operations with state financial resources and property is developed. The scientific approaches to understanding of the content and directions of state financial control are generalized; its place in the support system of financial security is substantiated; the effectiveness of control and analytical activity of its authorities in Ukraine is analyzed. The essence of security of state financial control is identified; the approach to its estimation is developed; its factor analysis is performed; its impact on the level of financial security and economic development of Ukraine is formalized; the impact of organizational foundations of functioning of the State Financial Inspection of Ukraine and its level are substantiated.

Keywords: state financial control, financial security, security of state financial control, financial-budget discipline.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, доцент
Є. О. Балацький

Підписано до друку 28.05.2015.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 4694 від 19.03.2014